

En ny Trap?

Af Knud Prange, Lokalhistorisk Institut

I mere end 130 år har Trap: Danmark været et uvurderligt opslagsværk – ikke blot for historikere, men også for adskillige andre grupper af brugere. Værket er blevet en institution, og det afspejler sig på en sigende måde i bogens titel. 1. udgave hed: »Statistisk-topographisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark ved J. P. Trap, Etatsraad, Ridder af Danneb. og Dbmd.«. Det er i 5. udgaves titelblad blevet til: J. P. Trap: Danmark, på ryggen står blot Trap: Danmark. Og i daglig tale er det tilstrækkeligt at sige: Trap. I denne forbindelse tænker ingen på etatsråden og ridderen p.p., det er opslagsværket, det uundværlige, vi har i tankerne.

1. udgave af værket så dagens lys i 1856, og der blev på få måneder bestilt godt 4.000 eksemplarer af det – for sin tid et enormt oplag. Siden er der kommet 4 nye udgaver (den sidste udsendt i to oplag), dvs. der er påbegyndt nye udgaver med fra 16 til 33 års mellemrum. Der synes at være et stadigt behov for et pålideligt og fyldigt opslagsværk af historisk-statistisk-topografisk art, men tiden er på mange måder løbet fra »den traditionelle Trap«. Det er måske derfor Gads Forlag ikke har til hensigt at udsende en revideret udgave inden for den nærmeste fremtid. Det har forlaget – på forespørgsel – oplyst.

To argumenter for en ny Trap

Den 5. og hidtil sidste udgave af Trap begyndte at udkomme i 1953, altså for 37 år siden. Det vil derfor sige, at efter »Trap-målestok« er den sidste udgave nu ved at være stærkt forældet. Og det har den endvidere været på et meget væsentlig punkt, allerede før udgivelsen var afsluttet i 1972. 5.-udgaven var nemlig, ganske som sine forgængere, byg-

get op over grundenheden: sognet (sognekommunen), og det var et helt naturligt system at gå frem efter. Nu skete der imidlertid det, at mens udgivelsen fandt sted, blev hele landets administrative inddeling grundlæggende ændret ved den store kommunalreform af 1. april 1970. Forlaget har heldigvis taget konsekvensen heraf og har udsendt en »Nøgle til orientering«. Den indeholder en jævnføring mellem de to forskellige kommunale systemer, og den er særdeles nyttig, ja nødvendig, men den er og bliver dog kun en nødhjælp. 5. udgave af Trap er desværre omstændelig at arbejde med, og et nyt opslagsværk må nødvendigvis have primærkommunen som grundelement. Alene af disse to grunde er det naturligt at overveje en 6. udgave af Trap.

Endnu et argument

Ved at tage udgangspunkt i storkommunerne vil man også kunne rette op på et forhold, som i stigende grad står klart for benytterne af Trap: Værkets form – og til en vis grad også dets indhold – der var fortrinlig i 1856, er ikke længere tidssvarende. Både de traditionelle brugere og eventuelt nye brugerkredse har i dag brug for flere og andre oplysninger. Der er for eksempel et stort behov for at få fremlagt en lang række statistiske oplysninger, som nok foreligger trykt andetsteds, men spredt efter emner i et meget stort antal publikationer. Ved at fremlægge dette stof i en historisk ramme og i en geografisk sammenhæng (storkommunen) vil man kunne skabe et helt nyt værk, der ikke blot vil kunne tilfredsstille mange historikers krav, men som også vil være et nyttigt standardværk for statslige og kommunale administratorer og for store dele af erhvervslivet.

Statistik der mangler i Trap

Trap er i udstrakt grad præget af sin historiske baggrund med udspring i 1700-tallets topografiske litteratur. Det indeholder forbløffende lidt statistisk materiale, hvad der i sig selv er beklageligt, og tit kun de aktuelle tal, der ikke giver noget indtryk af udviklingens retning. Navnlige her svigter man de tre nævnte grupper: historikere, administratorer og erhvervslivet.

Amtsindledningerne i de enkelte bind bringer nogle aktuelle tal i afsnittene om kulturgeografi og statistik, men manglerne er store. Blandt andet savnes redegørelser for befolknings- og bebyggelsesudviklingen samt for den politiske udvikling, herunder partiernes stemmetal (som er mere oplysende end de mandattal der gives) og for eksempel avisernes partifarve og oplagstal. Om handel, håndværk og industri foreligger der stort set ikke tal.

Herredsindledningerne har kun følgende tal: areal, landbrugstal, vandareal, folketal siden 1801 samt de aktuelle tal for husstande og kreaturhold. Om landsognene oplyses areal i ha., indbyggertal siden 1801 og det aktuelle husstandstal. Undertiden angives den aktuelle erhvervsfordeling. For bymæssige bebyggelser oplyses – ligeledes undertiden – aktuelle tal for befolkning, husstande og erhvervsfordeling. Inden for de valgte rammer er der altså ikke nogen gennemført konsekvens i hvad der er medtaget og hvad der er udeladt. Adskillige emner og temaer falder uden for disse rammer, og det er navnlig en mangel, at tallene sjældent giver et historisk forløb. Dette forløb er lige nødvendigt for den der bruger Trap med et historisk sigte som for den der har behov for at vurdere den kommende udvikling.

Byafsnittene bringer noget mere statistik, men her er det åbenlyst at erhvervslivet er særdeles forfordelt.

Det er ikke svært at nævne en lang række statistiske oplysninger om forhold i amter og/eller kommuner, som kunne være til nytte for en meget bred kreds af brugere. Hvilke oplysninger, der kan og skal bringes, må formentlig bero på en drøftelse mellem histori-

kere og repræsentanter for disse andre kredse, men der kan nævnes følgende eksempler:

Befolkningens fordeling på køn, alder og beskæftigelses kategorier.
Antal skattepligtige og indkomstfordelinger.
Pendlingernes (befolkningens rejser mellem hjem og arbejde) omfang og retning.
Ejendomsskatter.
Kommunale udgifter og indtægter.
Kommunale valg.
Menighedsrådsvalg.
Boligstørrelser og boligtyper.
Ejendomsvurderinger.
Bedriftsstatistik, industribeskæftigelse og industrivurdering.

En ny form?

Når man overvejer at inddrage alle disse nye typer af oplysninger, rejser der sig unægtelig det spørgsmål, om ikke der er behov for et helt nyt opslagsværk, støbt i en ny form. Skal de »historiske« afsnit – der tænkes på kirker og herregårde (som optager en væsentlig del af pladsen i Trap 5. udgave) – indgå med samme vægt i det nye værk? Man kunne overveje, om det ville være tilstrækkeligt at give en række summariske oplysninger med henvisninger til andre standardværker som for eksempel Danmarks Kirker, eller om man i stedet burde lægge hovedvægten på ajourføringer? Det bør nok også overvejes om man kan og skal opbygge historiske skildringer af betydelige erhvervsvirksomheder? Man bør tillige gennemtænke i hvor høj grad statistiske oplysninger kan bringes i tabeller, diagrammer, kurver og tematiske kort.

Et andet vigtigt problem er, hvor mange – og hvilke – geografiske kort der skal bringes. På dette område er den sidste udgave af Trap katastrofalt dårlig, navnlig er sognekortene alt for små. I de første bind er de overlæssede med navne og signaturer, så det nærmer sig det uoverskuelige, men i de sidste bind giver kortene lovlig få oplysninger. Her er der en stor praktisk opgave at løse for et nyt værk.

Også et andet spørgsmål fortjener nøje overvejelse. Der er en ganske stor del af Trap

der har en helt speciel karakter, jeg tænker her på de første fire bind (Landet og Folket og bindene om Storkøbenhavn) samt de fyldige indledninger til amtsbindene. Der er oftest tale om et meget værdifuldt stof, men det har nærmest karakter af at være en samling af handlinger, og derfor hører det måske ikke hjemme i et topografisk opslagsværk. Det er i hvert fald givet, at mange ikke er klar over at dette materiale findes her, og derfor bliver det ikke udnyttet efter fortjeneste. Hvad specielt amtsindledningerne angår, så vil de nye amtskommuner ofte være så store og så usædvanlige, at det ikke vil give nogen god mening at lave nye fælles indledninger. I stedet kunne det »fælles« stof måske samles, så det beskrev langt mindre områder af ensartet karakter.

Hvordan sikrer man nu bedst en ajourføring af ikke mindst de statistiske oplysninger, der jo hurtigt kommer bagud for udviklingen? Det vil være naturligt at overveje en edb-redigering af materialet, så man får mulighed for en løbende opdatering. Man kunne forestille sig i hvert fald følgende modeller:

- A. Et todelt værk, hvor 1. del indeholder de mere statiske data, 2. del de mere bevægelige. Der udsendes nye udgaver af 2. del med ikke for store mellemrum.
- B. Et mere traditionelt opbygget værk, hvortil der med regelmæssige mellemrum udsen-

des rettelserblade med de nyeste oplysninger.

Uanset hvilken model man vælger, vil det være naturligt – og formentlig uundgåeligt – at udnytte edb-teknikken. Det vil bl.a. betyde at man kan kombinere traditionelle og utraditionelle medier, eller endda helt forlade det grafiske medium, hvis det viser sig hensigtsmæssigt. Trap kan på den måde udgives på disketter eller være lagret på en central – og stadig ajourført – database, som man kan »slå op i« via sin PC og telefonmodem.

Kom med ideer

Ovenstående overvejelser blev nedfældet for omkring 4 år siden og sendt til Gads Forlag. Hverken det, eller et andet af de store forlag har dog – trods interesse for sagen – ment at de for tiden kunne gå videre med forslaget.

Jeg tror dog stadig der er brug for et topografisk, landsomfattende og ajourført opslagsværk. Derfor har jeg gerne villet lægge disse tanker frem i håb om at andre vil give deres besyv med. Der er brug for at få gennemdrøftet ideer og forslag, indhold og form. Trap har tjent mange generationer siden 1856, og med pen, blæk og siden skrivemaskine er der etableret 5 *udgaver*. Med dagens teknik burde det være muligt at skabe en *ny* Trap.

Knud Prange